

Te Peretitenira'a *No Porinetia farani*

PIHA PUTURA'A PARAU 'API ***Mahana toru 04 no tetepa 2019***

Te mau Fa'aotira'a a te 'Āpo'ora'a a te mau Fa'aterehau

Te tereraa 'ohipa 'o te Parau faa-au faa'ohiparaa 'i te mau fenua 'a te nuu farani 'i Porinetia

'Ua 'ite-au te 'Apooraahau 'i te vairaa 'o te parau-faa-au faa'ohiparaa 'i te mau fenua 'a te nuu 'i Porinetia nei.

'I te 25 'o tiurai 2018, 'ua faaoti te Faatereraa Hau ui 'e haamau 'i te parau faa-au faa'ohiparaa 'i te mau fenua 'a te nuu (CRSD) nô te faa'ihie 'i te faahi'uraa mai 'i tauâ mau fenua ra 'i roto 'ia Porinetia nô te faatupu faahou 'i te faahoturaa 'o te 'imiraa faufaa taraire.

Nâ te tuuraa rima 'i te 22 'o fepuare 2016 nô teie mau fenua 'i haamana 'i te haamataraa 'ohipa nô nâ 'oire 'e 6 'i Tahiti. 'I muri mai 'i te mau matuturaa 'e te haamauraa 'i te 'avei'a faa'ohipa 'a nau 'oire, 'e te mau 'opuaraa tata'itahi te faito moni 'e titauhia 'e te tarena faa'ohiparaa faufaa 'a te Hau nui 'e tâ te Fenua 'aore râ tâ te mau 'oire.

'I teie mahana, 'e 8 tuhaa 'i ni'a 'i te 10 tei ineine nô te faaho'iraa fenua.

Hâmana'oraa, 'e tauturu te Hau nui 'e te Fenua 'i te mau 'opuaraa 'a te 'oire 'i te aroaro 'e 80%.

Te mau tuharaa tauturu :

- Hau farani : piri atu 'i te 734.5 mirioni toata (FRED+FEI+DETR)
- Tâ te Fenua : 500 mirioni toata
- Tâ te mau 'oire 'e 20% nô tâ râtou iho 'opuaraa.

'I te 21 'o atete nei, 'ua tuu mai te Hau farani 'e 283.264.789 toata

Nô te faatupuraa 'ohipa' faa-au-hia ihoa 'i roto 'i te parau faa-au 'o te hope i te 22 'o fepuare 'i muri nei.

Te mea rû nâ te mau 'oire : 'ia faa'ohipa 'i te taato'araa 'o teie faufaa hou te hoperaa 'o te parau faa-au, 'o tei faaotihia 'e te Fenua 'e te Hau farani.

'E nehenehe roa te mau faaotiraa 'ohipa 'e taahuri 'i 'o mai 'i te hoperaa parau faa-au.

Présidence de la Polynésie Française

Service de la communication

communication@presidence.pf - 40 47 20 00

Te mataâra noa mai ra te mau piha 'ohipa 'a Farani 'i te tereraa 'ohipa 'e te tu'atiraa 'i ni'a 'i te tapura faufaa 'o tei faa-au-hia 'e 'ia ôti nô 2020, nô Porinetia 'e te mau 'oire 'i roto 'i teie tapura 'ohipa.

Nô Pirae 'e Papeete 'aore-â ia 'i faafatuhia 'i teie mau fenua 'i vaiiho hia mai 'e te nuu.

Nô te reira nô te rahi 'e te 'aanoraa 'ohipa nô ni'a 'i teie mau fenua 'e faufaa 'ia faaroahia atu te pu'etau 'o tei faa-au-hia na.

'Ia 'afaro nau mana 'e toru, 'i te pae ihoa râ 'o te Hau farani.

Pa'epa'e nâ te mau 'oire : tauturu moni 'a te DDC

'Ua fârii te 'Apooraahau 'e piti aniraa tauturu faatupuraa 'ohipa nâ te 'oire.

'Ei mau 'opuaraa 'e titau ra 'e 231 mirioni toata, 'e amo te Fenua 110 mirioni toata.

Nau 'oire ani, 'o Mahina 'e Hao :

1. Nô te tamau 'e 431 uâti pape 'e te tâtâ'iraa 'i te mau 'auri pape nâ roto 'i te mau puhaparaa hepohepo nei 'i te pape, 'o te 'oire 'o Mahina, mai 'ia Supermahina, Mahinarama 'e 'Orofara, nô teie 'opuaraa 'e tuu te Fenua 12 mirioni toata 'i ni'a 'i te 63 223 023 toata titauhia.
2. Te paturaa 'i te hô'ê fare tu'aro 'i Hao, 'e turu te Fenua 'i te faito 97 829 809 toata, titauhia nô teie 'opuaraa 167 468 580 toata. 'E 'opuaraa teie ia-au 'i te mana'o 'o te Tavana, nô te faaoraora 'i tô na huiraa'ira 'o tô na 'oire.

Haamauraa 'i te piha Matutu 'e te Tâtararaa

'Ua fârii te 'Apooraahau 'i faati'ahia de piha Matutu 'e te tataraa (DAP).

Tê arata'iraa 'ohipa 'a te (DAP) 'o te :

- Te tautururaa 'i te faaotiraa 'i te pae 'o te mau rave'a pâpû,
- Te 'apee 'e te faitoraa 'e nehenehe ai 'e 'itehia te maita'i 'o te poritita 'a te Hau 'e te 'oomoraa 'i te mau haamaita'iraa tano nô te faatiti'aifaro 'i te 'avei'a 'e te mau rave'a.

Tauturu nâ Tahiti Tourisme

'Ua fârii te 'Apooraahau 'e horo'a 'i te tauturu moni 'i ni'a 'i te faito 'e 25 mirioni nâ Tahiti Tourisme.

Faa'ohiparaa 'i te rorouira « Natiraa Fenua »

'Ua tuu na te Faatereraa 'ohipa fenua 'i roto 'i te tata'uraa nô 'itehia mai te rave'a rorouira 'e faa'ohie 'i te tiaauraa fenua 'i Porinetia nei, piihia Natiraa Fenua. Nâ te taiete farani (SWORDS SA) te reira 'e hamani mai, 'e 'ohipa 'amui 'o ia 'e te taiete nô te fenua nei, Innovative Technologies (IDT).

Présidence de la Polynésie Française

Service de la communication

communication@presidence.pf – 40 47 20 00

'E niuhia Natiraa 'i ni'a 'i te ti'auraa fenua (SIG) taa'ê atu 'i te rave'a OTIA 'e horo'a mai te reira 'i te pâpûraa au 'o te mau fenua faa'ohipahia 'e te mau fenua 'e vata oa nei 'i roto 'i te mau motu tata'itahi 'e te mau 'oire tata'itahi. 'E ô ato'a mai te mau 'opuaraa faanahoraa fenua 'a 'a te Faatereraa 'e nehenehe ai 'i te mau piha 'a te Hau 'e tapura 'i te mau paturaa ta te (paturaa a te Hau, te mau tahua manureva, te faufaa hotu moana anei).

Te fâ, 'o te 'ia nehenehe 'i te huiraatira 'e hi'o 'i te vâhi hô'ê 'i te huru 'o te mau 'opuaraa, nâ teie rave'a 'e aratô 'i te mau aniraa 'i te vâhi hô'ê, 'inaha 'e rave rahi piha 'ohipa 'e titauhia 'ia fârerei nô te rau 'o te mana 'e vai nei nô te mau tiaauraa fenua mai te (mau tairoto tiaauhia 'e te paturaa 'a te Hau, te mau fenua fârii râtere nâ te piha 'o te manihini etv...). 'E moihaa teie 'o tei haamauhia 'ia_au 'i te faaueraa 'a te Peretiteni 'o te Fenua, nô te tapiri 'i te mau nunaa, 'e te faa'ohieraa 'i te mau titauraa para mana.

Parau faa-âra nâ roto 'i te niuniu pâpa'i SMS

'I roto noa ihoa 'i te hinaaro 'e faa'ohie 'i te mau faa-âra-raa 'i te huiraatira, 'e haamau te Faatereraa 'o te 'ohipa fenua 'i te rave'a niuniu pâpa'i (SMS Push), nô te faa-âra 'i te taata 'ia haere mai 'e tii 'i tâ râtou mau parau mana 'i ani mai na.

Te ô 'i roto 'i teie faanahoraa, 'o te ma parau ia 'e 'ore 'e matara 'oi'oi noa : mai te mâ'imiraa 'i te mau parau faturaa, titauhia 1 'ava'e 'aore 'e 3 mahana nô te mau parau pâp'i, etv...)

Pû'ohuraa 'ohipa 'i ni'a 'i te mau fifi fenua nâ te mau taatiraa fetii

'Ua tupu na 'i te 6 'e te 7 'o atete nei, te putuputuraa 'ohipa faataahia nô te mau fenua aore-â 'i 'operehia 'e te pârururaa fenua, 'e te haamauraa 'i te rênî arata'i nô te mau fenua 'aore 'i 'operehia.

'Ua faa'ite mai te mau taatiraa 'i tô râtou mau hinaaro 'i te pae anei, te neheneheraa râtou 'e faa'ohipa 'i te paparaa tupuna, te ti'auraa fenau, te tâtararaa 'i te mau tafifiraa parau fenua, 'i mua 'i te tiripuna fenua, te hâpiiraa 'i te faa'ohipa 'i te rorouira Otia, 'aore râ te arata'iraa nô te tauturu 'ia matara te fifi fenua (AISI), 'e te haaputuraa 'i te vâhi hô'ê te taato'araa 'o te 'ohipa fenua.

'Aua'e teie rururaa 'ohipa 'e nehenehe ai 'i te 'Ohipa fenua 'e 'ite 'i te mau hinaaro 'o teie feiâ 'e 'ia haamauhia te tahi hâpiipiiraa nô ni'a 'i te mau tumu parau 'i ni'a nei, te mau rave'a tauturu nô te tâtara 'i temau fifi fenua 'e te faa'ohieraa 'i te mau titauraa parau fenua 'i te vâhi hô'ê.

Moni tauturu nô te haamaita'iraa faahepohia 'i te piha mâ'imiraa 'a te pû Vanira 'o Tahiti 'e Raiatea

Nô te titau 'i te parau mana faito ISO 9001, 'a te piha mâ'imiraa 'a te pû Vanira 'o Tahiti 'e vai nei 'i Raiatea (EVT), te ani nei ia te EVT 'i te tauturu 'a te Fenua nô te tapapa 'i teie faito nâ roto 'i te faanahoraa 'i tâ na piha ma'imiraa 'ia-au 'i te faaueraa 'a te anihia mai.

'ua fârii te 'Apooraahau 'e faataa 10 000 000 toata.

Tauturu moni nâ te EPFPA nō te 'âua puaa 'a te hâpiiraa Faa'apu 'i Opunohu

'E aniraa tauturu nâ te hâpiiraa toro'a faa'apu ate Hau (EPEFPA), 'ua fârii te 'Apooraahau 'e faataa 'e 23 235 038 toata nō te paturaa 'i te hô'ê 'âua puaa faa'amu.

Tauturu moni nâ te mau taatiraa faa'apu 'i Porinetia nō te hoo mai 'i te tauihaa, taviri mâa 'e te faanahoraa fenua faa'apu

'Ua faataa te 'Apooraahau 'i te mau tauturu nâ te 13 taatiraa faa'apu nō Tahiti, Raiatea, Rimatara, Nuku Hiva, Katiu, Anaa, Nukutavake nō te pa'epa'e 'i tâ râtou faahoturaa 'i roto 'i tô râtou mau motu nâ roto 'i te faturaa 'i te mâtini tâviri mâa, mâtini faa'apu 'e te fanahoraa fenua faa'apu.

Tei ni'a 'i te faito 'amui 1 253 000 toata, te horo'ahia.

Tauturu moni nō te pa'epa'e 'i te faatupuraa 'i'o puaatoro

Nō te faa'aere 'i te puaatoro tupa'i, 'ua faaoti te 'Apooraahau 'e horo'a 'i te tauturu nâ nâ taiete 'e maha 'e faa'amu nei 'i te puaatoro 'e hô'ê 'amuiraa cope 'i ni'a 'i te tai'o moni nei 'e 30 921 753 toata. 'E mea numerahia 'eie tai'o moni 'i ni'a 'i te rahiraa 'animara 'o tâ râtou 'e fatu nei 'i 2019.

Tauturu moni faa'apu na te 8 taiete faa'apu

'Ua farii te 'Apooraahau 'e tauturu 'e 8 aniraa tauturu nâ te mau taiete faa'apu, nō te tura'i atu-a 'i tâ râtou 'imiraa nâ roto 'i te haafaufaraa 'i tâ râtou mau hotu, 'e fana'o nâ taiete 'e 8 nei 'e 67 779 896 toata. Tei ni'a teie tauturu 'i te 30 'e te 40% 'o te moni papa 'e faa'ohipahia .

Tauturu nō te faati'a 'i te hô'ê faa'amuraa moa 'ofaa

'E 'opuaraa nâ te taiete Teva Farms nō te faatupuraa 'ohipa 'i ni'a 'i te faito moni ra 100 mirioni toata nō te faati'a 'i te faa'amuraa moa 'ofaa nō te rahiraa 'e 24 000 moa 'e te fare 'ohiparaa. 'E 5 taata tâ na 'e tihepu.

'Ua fârii te 'Apooraahau 'e horo'a 'e 25 mirioni nō te pa'epa'e 'i teie 'opuaraa.

Horo'a taupoto tao'a faafâ'ite nō te piha vairaa tamau : 'ohipa 'amuiraa 'e 'o Pari, Ronetona 'e Cambridge 'e te fare Manaha 'o Tahiti

'I roto 'i te 'opuaraa 'e faanehehe 'e faa'âpî 'i te fare manaha, 'e rave rahi faa-au-raa 'o tei ravehia 'e te Fare Manaha 'o Tahiti 'e te mau motu, 'e te tahi atu mau fare manaha 'e fatu nei 'i te mau tao'a tahito 'o te iho tumu Ma'ohi 'ia nehenehe a'e 'e horo'a tau poto mai nō te tuu 'i roto 'i te piha faafâ'iteraa tauihaa 'e ôti 'âpî mai.

Mai 2018 mai, tō te faatere fare manaha 'e te Faaterehau 'o te Ta'ere, tereraa atu 'i Pari 'e 'i Peretâne, nō te ani 'ia horo'a taupoto mai 'i te mau tao'a 'e vai nei 'i te fare manaha Quai Branly – Jacques Chirac, te British Museum of Archeology 'o Cambridge.

'E tere-â 'i tetepa nei nō te haapâpû roa 'i teie 'ohipa 'amuira 'e nau 'apooraa 'e toru nei nâ roto 'i te tuurimaraa 'i te hô'ê parau faa-au, te horo'a rima roa raa 'i te mau parau mana 'o te pûpûraa tao'a.

'I te 23 'o tetepa e tere atu ai te tomita, arata'ihia 'e te Peretiteni 'o te Fenua, te Faaterehau 'o te ta'ere 'i Pari nō te tuurima 'i tauâ parau faa-au ra 'o te haapâpû 'i te mau rēni rarahi 'o teie 'opuaraa 'ohipa 'amui nō te ta'ere 'i i'a ihoa râ 'i te hu'ahu'a 'o te « maro 'ura » 'i te fare manaha 'o Tahiti.

Nō te haafaua roa atu 'i teie tere 'e fâreirei te faatere 'o te fare manaha 'i te fare tâviri hôho'a Gardère, fâreirei ato'a 'ia Jacques Florence 'e Hervé Chevillotte nō te haaputuraa rao'ere maro 'o te mau râau tupu nō Tahiti 'e 'o tei faaho'i hia mai 'i roto 'i te rima 'o te fare manaha mai 1994 mai.

'Opuaraa Fillizat 'i Tahiti: tauturu moni nâ te taatiraa « Parent autrement à Tahiti »

'Opuaraa nō roto mai 'i te Faaterehau 'o te 'Utuâfare 'e te autâhō'ê, 'ua fârii te 'Apooraahau 'e horo'a 'e 2 056 750 toata nō te tauturu 'i tei taatiraa « Parent autrement à Tahiti » nō te pa'epa'e 'i te 'opuaraa « Filliozat à Tahiti ».

'E taatiraa teie 'o tei haamauhia 'i raro 'i te ture 1901 tâ na 'opuaraa 'o te haaparareraa ia 'i te hâpiiraa 'i te mau tamarii, mâ te haavî 'ore 'e te auraro 'i te mau taipe faufaa rahi mai te pâurururaa 'i te arutaimareva, te fâroo 'e te 'opere. Hâpiiraa teie nō te faahôpue 'i te aravihi 'e vai noa ra 'i roto 'i te tamarii nâ reira 'i te mau metua nō te faatupu 'i te 'aifaito 'e te hau 'i te vâhi teitei a'e 'i rotopû 'i te mau metua 'e tâ râtou tamarii.

Nâ roto 'i teie fâ nei, 'e te hinaaro rahi 'ia nao'ahia te pae rahi 'o te huiraatira, te mana'o nei te taatiraa 'ia haapurorohia te mau rave'a maita'i nâ roto atu 'i te mau rururaa 'e te mau taime hâpiiraa 'i tupu na 'i eperera nei nâ roto atu 'i te taote upoo neneva Isabelle Filliozat 'o tei tui te roo nâ te ao nei.

Te mau tumu parau 'e faa'ohipahia, 'o tei tapura ato'ahia ia 'i roto 'i te mau faaueraa 'a te DSFE, nō te 'aro 'i te mau hâmani 'inoraa tamarii 'i roto 'i te mau 'utuâfare 'e te muturaa ho'i te tâura totiare.

Tauturu nâ te mau taatiraa 'o te êa

'Ua hi'opo'a te 'Apooraahau 'e hoe aniraa tauturu nō te tereraa 'ohipa 'a nau taatiraa 'e 'ohipa nei nō te êa, tei ni'a 'i te faito 'e :

- 1 600 000 toata nâ te taatiraa Diabétiques et Obeses de Polynésie (ADOPF) nō te faatere 'i tâ na 'ohipa nō 2019.

Tauturu nô te faatereraa 'ohipa 'a te mau fare hâpiiraa 'a te Hau

'Ua faataa te 'Apooraahau 'i te moni tauturu nô te mau tereraa 'ohipa 'a te mau fare hâpiitaa 'a te Hau mai teie 'i raro nei:

- 3 112 133 toata nâ te tuârua 'o Faaro ;
- 5 788 425 toata nâ te tuârua 'o Tahaa ;
- 3 213 000 toata nâ te hâpiiraa toro'a 'o Faa'a.

'I a'amuihia 12 113 558 toata.

Moni tauturu nâ te mau taatiraa tû'aro 'e û'i 'âpî

'Ua fârii ta 'Apooraahau 16 aniraa tauturu nâ te mau taatiraa tû'aro 'e û'i 'âpî, tei ni'a 'i te tai'o 'e 9 646 000 toata.

Tauturu nô târ â faatereraa 'ohipa :

- Amuitahiraa Tahitienne de Football Americain 1 765 000toata
- District Volley-ball Apato'a O Te Ra 350 000 toata ;
- AS Ta'inuna Vaa 611 000 toata ;
- AS Rairoa Vaa 300 000 toata ;
- AS Olympic Mahina 900 000 toata ;
- AS Te U'i Tefana 300 000 toata ;
- AS Tehau Nui No Moorea 175 000 toata ;
- AS S Tefana chasse sous-marine 500 000 toata ;
- AS liona 453 000 toata ;
- AS Apetahi Nahoata 747 000 toata

Tauturu nô te faatupuraa 'ohipa :

- AS Rugby club Pirae 285 000 toata ;
- AS Budokan Judo Pirae 850 000 toata ;
- AS Papeete Rugby 360 000 toata ;
- AS Team Faa'a Vaa 800 000 toata nô te hô'ê vaa 6;
- AS Ta'inuna 250 000 toata nô te hô'ê vaa 3.

Tauturu nô te tereraa 'ohipa nô 2018 ra :

Amuitahiraa Tahitienne de Tennis de Table 1 000 000 toata.

'Opuaraa fare hâpiiraa tuârua 'o Moorea 'i Opunohu

'Ua patuhia mai na 'i 2014 ra te hâpiiraa tuârua mâtâmua roa 'i Pihaena Moorea.

'Ua haere 'i te na'ina'iraa 'i teie mahana. Nô te reira, 'i 2016 'e 331 piahi 'o tei faa'ite 'i tô râtou hinaaro 'e tâmau 'i te hâpii 'e tae roa 'i te tu'ite Bac. 'E faahepohia râtou 'ia tere roa mai 'i Tahiti, te fifi râ ho'i 'aore 'e nohoraa 'i Tahiti, 'e te hepohepo nei 'e tere mai 'e ho'i 'i te ahiahi nâ ni'a 'i te pahi, moni rahi nâ te mau metua, rohirohi nô te mau tamarii ;

Nô reira, 'e nô te pâhono 'i te aniraa tuutuu 'ore 'o te huiraatira 'o Moorea, 'ua 'opua te Faatereraahau 'o te hâpiiraa 'e patu 'i te fare hâpiiraa tuârua 'o te nehenehe 'e fârii 'e 317 piahi. Te faanahohia 'i reira :

- 'E 3 'amaa faito piha 2, 'e 2 piha faito 1 'e 2 piha hou Bac nô te rahiraa 'e 245 piahi ;
- Hô'e 'amaa faito CPAP tu'ite toro'a 'i te pae 'o te tuati hotera, patu fare 'e te 'ohipa faa'apu nô te rahiraa 'e 72 piahi.

'E faati'ahia teie fare hâpiiraa tapiri noa 'i te hâpiiraa faa'apu 'i Opunohu, 'e fana'o ato'a ia 'o ia 'i te mau paturaa 'ôti noa, mai te fare ta'oto, te fare tâmâa 'e te mahora tu'aro. 'E auraro teie paturaa 'i te 'aia natura 'o teie fenua.

Te fâ 'a te Faatereraahau 'o te hâpiiraa, 'o te auraroraa ia 'i te faatureraa 'âpî 'a Porinetia, 'oia ho'i 'ei mau piha puva'iva'i natura, 'e te faa'ohiparaa 'i te râau tupu nô Opunohu iho, te faa'ohiparaa 'i te ito natura, te faa'ohiparaa 'i te mâtéria 'e au nô te mau piahi te pâruru mahana, 'o te mau rave'a tarani uira nô te faa'iti mai 'i te tapura faufaa matahiti.

'E tupu te tuurimaraa 'i rotopû 'i te Fenua 'e TNAD taiete hâpa'o 'i te mau paturaa 'o te haamata 'oi'oi noa.

-0-0-0-0-0-